

ترکیه در سودای تبدیل شدن به قطب انتقال نفت و گاز

کشور ترکیه به علت قرار گرفتن در مجاورت کشورها و مناطق غنی از منابع نفت و گاز، در سال های اخیر دیپلماسی فعالی را در حوزه انرژی به کار گرفته و در سودای تبدیل شدن به قطب ترانزیت و مصرف منابع نفت و گاز در جهان بسر می برد.

آران نیوز- ترکیه خود فاقد منابع نفت و گاز قابل توجه است ولی در همسایگی کشورهای سرشار از نفت و گاز مانند ایران، عراق و سوریه قرار گرفته و یکی از مناسب ترین و مقرون به صرفه ترین مسیرها برای انتقال منابع انرژی نفت و گاز منطقه آسیای میانه (ترکمنستان و قزاقستان)، قفقاز (جمهوری آذربایجان) و روسیه به بازارهای مصرف در اروپا به شمار می رود.

در سال های گذشته پروژه های مشترک زیادی در حوزه نفت و گاز بین ترکیه و کشورهای همسایه برای انتقال انرژی به ترکیه آغاز شده که برخی از آنها به بهره برداری رسیده و برخی نیز در دست اجراست.

ترکیه در دو بخش مصرف داخلی و ترانزیت منابع انرژی دارای مزیت های منحصر به فردی است به طوری که هیچ کدام از همسایگان دارای منابع انرژی از این مزیت چشم پوشی نکرده اند و حتی رقابتی بین کانون های تولید منابع نفت و گاز برای حضور در بازار انرژی ترکیه و نیز استفاده از مزیت این کشور برای انتقال انرژی شکل گرفته است. برات آلبایراک وزیر انرژی ترکیه 16 مهرماه سال 1396 در بیست و دومین کنگره جهانی نفت در استانبول با اشاره به برنامه ریزی کشورش برای افزایش ظرفیت انتقال انرژی از طریق ترکیه به اروپا تا سال 2020 به 10 میلیارد متر مکعب گفت که با این اقدام، ترکیه یکی از کشورهای با ظرفیت بالای مدیریت و ترانزیت انرژی در منطقه خواهد شد. وی با اشاره به انتخاب شعار 'ترکیه کشور کلیدی در بخش انرژی' و با اعلام رشد سریع تقاضا در بخش انرژی ترکیه و افزایش سه برابری نیاز این کشور به انرژی در 15 سال اخیر اظهار کرد: با دیپلماسی انرژی صرفا منافع تجاری یا امنیت عرضه را مدیریت نخواهیم کرد بلکه ترکیه به عنوان یک شریک و بازی ساز برای تحقق پروژه های انرژی به یکی از مهمترین کشورها در منطقه تبدیل خواهد شد.

وی پروژه های خط لوله انتقال نفت خام باکو-تفلیس-جیحان و خط لوله انتقال گاز ترانس آناتولی (TANAP) را از مهمترین مصادیق در این زمینه ذکر کرد و ادامه داد: خط لوله جریان ترک برای انتقال گاز روسیه به ترکیه و اروپا نیز به عنوان یکی از این پروژه ها خواهد بود.

تا کنون سه خط انتقال انرژی شامل خط لوله گاز ایران-ترکیه، خط لوله نفت خام باکو-تفلیس-جیحان و نیز خط لوله گاز تاناب (باکو-گرجستان-ترکیه) برای انتقال منابع نفت و گاز ایران و جمهوری آذربایجان در دریای خزر به ترکیه به بهره برداری رسیده است. دو خط انتقال مهم دیگر نیز در دست احداث است که یکی خط انتقال گاز تاپ و ادامه خط لوله تاناب با هدف ترانزیت سالانه 10 میلیارد مترمکعب گاز به اروپا و دیگری خط انتقال گاز جریان ترک در دریای سیاه برای انتقال 15.75 میلیارد مترمکعب گاز روسیه به اروپا است.

****نگاه استراتژیک ترکیه به انرژی همسایگان**
مصرف انرژی روز به روز در جهان در حال افزایش است و ترکیه در نزدیکی 72 درصد از ذخائر عظیم نفت و گاز جهان واقع شده و این امر باعث شده است تا این کشور موقعیت ویژه جغرافیایی خود را به فرصتی برای تأمین و ترانزیت انرژی به اتحادیه اروپا تبدیل کند.

به اعتقاد کارشناسان حوزه انرژی، اجرای خط لوله انتقال نفت شمال عراق، اجرای خط لوله نفت باکو-تفلیس-جیحان، اجرای خط لوله گاز جریان ترک و نیز بهره برداری از پروژه انتقال گاز تاناب و بهره برداری از ادامه این طرح تحت نام تاپ در آینده نزدیک، از جمله گام های موثر ترکیه برای تحقق ایده تبدیل این کشور به قطب انتقال انرژی جهان محسوب می شود.

ترکیه با اجرای این طرح ها و چندین طرح تأمین انرژی خود بین ایران، جمهوری آذربایجان، روسیه و عراق، در صدد تأمین امنیت انرژی داخلی خود نیز بوده و بر این اساس 98 درصد نفت و گاز طبیعی مورد نیاز خود را از منابع خارجی تأمین می کند. برآوردهای رسمی نشان می دهد میزان افزایش سالانه انرژی در ترکیه در حدود 4 تا 5 درصد است و گاز به عنوان یکی از محصولات انرژی مهم از نیازهای اساسی برای رشد و توسعه صنایع ترکیه به شمار می رود.

علاوه بر این، با سابقه روابط پر تنش تاریخی دو کشور ترکیه و روسیه و نیز بین ترکیه و اتحادیه اروپا، انتقال انرژی روسیه از خاک ترکیه باعث خواهد شد تا آنکارا رفتارهای سیاسی مشکل ساز روسیه و اتحادیه اروپا علیه خود را کنترل و متعادل کند. بر پایه ارقام غیر رسمی به دست آمده از وزارت انرژی ترکیه، این کشور طی 15 سال گذشته 75 میلیارد دلار سرمایه در بخش انرژی جذب کرده است و تلاش می کند تا به کانون انرژی منطقه تبدیل شود.

****بازار پرونوگ انرژی در داخل ترکیه**
مجله 'گازبیر' نشریه اتحادیه توزیع کنندگان گاز ترکیه اوایل سال جاری میلادی اعلام کرد که نیاز ترکیه به گاز طبیعی امسال با 10 درصد رشد، به 50 میلیارد متر مکعب افزایش می یابد.

بنا به اعلام این رسانه، سالانه یک میلیون مشترک جدید به تعداد مصرف کنندگان گاز در ترکیه افزوده می شود و بر این اساس، سرمایه گذاران و شرکت های توزیع گاز، افزایش تعداد مشترکان و مصرف کنندگان گاز طبیعی در ترکیه به 50 میلیون مشترک را هدف گذاری کرده اند. بنا به گزارش گازیبر، سال گذشته ترکیه در مجموع 46.16 میلیارد متر مکعب گاز مصرف کرده و همه این میزان گاز از کشورهای خارجی از جمله روسیه، ایران و جمهوری آذربایجان تأمین و وارد شده است.

هم اکنون انتقال گاز از روسیه به ترکیه از طریق 2 خط لوله روسیه-اوکراین-ترکیه و خط لوله بلو استریم (روسیه-بستر دریای سیاه-ترکیه) انجام می شود. روسیه با صادرات سالانه بیش از 23 میلیارد متر مکعب گاز به ترکیه، نیمی از گاز این کشور را تأمین می کند. ایران که به عنوان دومین تأمین کننده گاز ترکیه محسوب می شود، در سال 2016 میلادی هفت میلیارد و 704 میلیون متر مکعب گاز به این کشور صادر کرده است. میزان گاز وارداتی ترکیه از جمهوری آذربایجان به عنوان سومین تأمین کننده انرژی گاز این کشور در سال گذشته میلادی 6 میلیارد و 480 میلیون متر مکعب بوده است. ترکیه که هم اکنون دارای دو ترمینال گاز فشرده (LNG) است، سال گذشته میزان گاز مایع وارداتی خود را در مجموع 15 درصد افزایش داد و از طریق ترمینال و مخزن مرمره و ترمینال ازمیر، در مجموع هشت میلیارد و 607 میلیون متر مکعب گاز مایع وارد کرده است. ترکیه سالانه 14 میلیون تن نفت خام وارد می کند که تأمین نیمی از آن از سوی ایران انجام می شود و پس از ایران، کشورهای عراق، روسیه، عربستان سعودی و کویت بیشترین نفت خام را به ترکیه صادر می کنند.

ظرفیت پالایشگاه های ترکیه با 613 هزار بشکه در روز کفاف مصرف داخلی را نمی دهد لذا بخش عمده ای از سوخت مصرفی این کشور از خارج وارد می شود.

***صادرات نفت جمهوری آذربایجان و شمال عراق از خاک ترکیه

کردستان عراق تا زمستان گذشته روزانه حدود 650 تا یک میلیون بشکه نفت از طریق خط لوله کرکوک - جیحان صادر می کرد. در پی تحولات مربوط به اداره شهر کرکوک به عنوان منطقه تامین انرژی نفت که پس از برگزاری همه پرسی استقلال رخ داد و شهر کرکوک و استخراج منابع نفتی آن از سوی دولت مرکزی اداره شد، صادرات نفت کرکوک از خاک ترکیه نیز به حدود نصف میزان سابق کاهش یافت و هم اکنون روزانه حدود 270 هزار بشکه نفت کرکوک از طریق خاک ترکیه صادر می شود.

صادرات نفت شمال عراق از طریق خط لوله ای که از کرکوک در شمال عراق به بندر جیحان ترکیه احداث شده، انجام می شود. قرارداد احداث این خط لوله در سال 2013 میان ترکیه و مقامات اقلیم کردستان عراق امضا شده و از سال 2014 صدور نفت از این خط لوله آغاز شد. با آغاز فروش نفت از سوی دولت بارزانی، دولت مرکزی عراق پرداخت حقوق کارکنان اداری و نیروهای نظامی منطقه موسوم به اقلیم را قطع کرد و به این طریق تنش جدید بین ترکیه و دولت مرکزی عراق به وجود آمد، ولی به ظاهر پس از برگزاری همه پرسی ناموفق استقلال در شمال عراق و نزدیکی آنکارا به بغداد، دو طرف به راه حل مورد قبولی رسیدند. هم اکنون یک خط لوله باکو - تفلیس جیحان نیز برای انتقال نفت جمهوری آذربایجان به سواحل دریای مدیترانه در بندر جیحان ترکیه احداث شده و کار انتقال منابع نفت خزر را انجام می دهد.

این خط لوله نفتی به طول یک هزار و 768 کیلومتر از حومه باکو پایتخت جمهوری آذربایجان آغاز می شود که 443 کیلومتر آن در خاک این کشور، 249 کیلومتر آن در گرجستان و یک هزار و 76 کیلومتر آن در ترکیه قرار دارد.

خط لوله انتقال نفت از مسیر باکو - تفلیس - جیحان در 22 تیرماه 1385 به طور رسمی در بندر جیحان ترکیه افتتاح شد. رجب طیب اردوغان نخست وزیر وقت ترکیه در زمان افتتاح این خط لوله آن را 'جاده ابریشم قرن 21' نامید و با اشاره به سرمایه گذاری چهار میلیارد دلاری برای احداث آن اعلام کرد که ترکیه نقش محوری در ترانزیت انرژی منطقه ایفا خواهد کرد.

این خط لوله که توسط شرکت بریتیش پترولیوم احداث شده، منابع نفتی حوزه 'آذری چراغ' گونشلی' جمهوری آذربایجان را که ذخایر آن حدود 5 تا 5/4 میلیارد بشکه برآورد شده است، منتقل می کند و حجم نفت انتقالی آن حدود یک میلیون بشکه در روز و ظرفیت سالانه آن 50 میلیون تن نفت خام بوده و عمر مفید این طرح 40 سال تعیین شده است.

اندک زمانی پس از بهره برداری از این خط لوله، قزاقستان و جمهوری آذربایجان موافقت کردند که خط لوله آکتائو - باکو را که حوزه های نفتی دریایی قزاقستان را در نزدیکی بندر آکتائو به خط لوله باکو - جیحان از طریق گذر از بستر دریا متصل می کند، در سال 2008 احداث کنند که با توجه به تعیین نشدن رژیم حقوقی دریای خزر هنوز عملیاتی نشده است. این حوزه نفتی که ظرفیت تولید روزانه 1/2 میلیون بشکه نفت خام را دارد و مقرر شده که حدود 600 هزار بشکه از این مقدار، روزانه توسط تانکر به این خط لوله تحویل شود که بخشی از این کار هم اکنون انجام می شود.

***طرح های مشترک انتقال گاز روسیه و ترکیه
ترکیه و روسیه توافقنامه احداث دو خط لوله 'جریان ترک' را با هدف انتقال گاز روسیه به ترکیه و اروپا از طریق دو خط انتقال جداگانه در اکتبر 2016 در استانبول امضا کردند و عملیات احداث این دو خط انتقال از سال گذشته میلادی آغاز شد و قرار است پس از تکمیل خط اول آن که در مرحله نهایی قرار دارد، سالانه 15.75 میلیارد مترمکعب گاز روسیه به ترکیه منتقل شود.

خط دوم این پروژه گازی نیز به موازات خط اول احداث شده و پس از گذر از بستر دریای سیاه، 15.75 میلیارد متر مکعب گاز روسیه را از طریق خاک ترکیه به اروپا منتقل می کند. در جریان احداث خط اول پروژه انتقال گاز 'جریان ترک' یک هزار و 161 کیلومتر لوله گذاری انجام شده که 910 کیلومتر آن در زیر دریای سیاه بوده و 260 کیلومتر آن نیز در خشکی به اجرا در آمده است.

آلکسی میلر رئیس شرکت گازپروم روسیه حدود یک ماه پیش اعلام کرد که لوله گذاری خط اول انتقال گاز 'جریان ترک' پایان یافته است و طبق برنامه زمان بندی شده اواخر سال میلادی آینده به بهره برداری می رسد و اولین گاز به خط اول این شبکه در منطقه کبلی کوی در سواحل دریای سیاه در حوالی شهر استانبول ترکیه در اواخر سال 2019 تزریق می شود.

خط دوم 'جریان ترک' نیز گاز روسیه را از طریق خاک ترکیه به کشورهای اروپایی منتقل خواهد کرد و هم اکنون مذاکره برای بررسی منطقه انتقال به اروپا از طریق مرزهای ترکیه با بلغارستان و یونان ادامه دارد.

بنا به اعلام ان.تی.وی ترکیه، هزینه احداث این خط لوله هفت میلیارد دلار اعلام شده و تمام مجوزهای احداث خط دوم نیز صادر شده و عملیات احداث بخش خشکی احداث خط دوم در خاک ترکیه نیز آغاز شده و بخش روسی و دریایی این خط هم اواخر سال 2019 به اتمام می رسد.

***طرح تاناپ و تاپ؛ مهمترین پروژه در راستای تحقق رویای ترکیه
پروژه خط لوله انتقال گاز ترانس آناتولی(تاناپ) موسوم به 'جاده ابریشم انرژی' با هدف انتقال گاز جمهوری آذربایجان به ترکیه و اروپا امروز طی آیینی با حضور پنج رییس جمهوری در استان اسکی شهیر ترکیه به بهره برداری رسید.

این طرح با حضور رجب طیب اردوغان، الهام علی اوف و گیورگی مارگ ولاشویلی رئیسان جمهوری ترکیه، آذربایجان و گرجستان، وزرای انرژی برخی کشورها، مدیران شرکت های انرژی و مقامات بلندپایه کشورهای شریک این پروژه افتتاح شد.

در این مراسم همچنین علاوه بر حمیدرضا عراقی معاون وزیر نفت و مدیرعامل شرکت ملی گاز ایران، الکساندر ووچیچ، پترو پروشنکو روسای جمهوری صربستان و اوکراین و نیز مصطفی آکینچی رییس بخش ترک نشین قبرس به عنوان مهمان حضور داشتند.

پروژه تاناپ از منطقه شاه دنیز 2 در نزدیکی سواحل خزر شهر باکو پایتخت جمهوری آذربایجان آغاز شده و در ادامه با گذر از خاک گرجستان در خاک ترکیه ادامه یافته و قرار است تا کشور ایتالیا ادامه یابد.

این کریدور جدید انرژی بین قفقاز - آناتولی - اروپا با مشارکت 12 شرکت و 6 کشور و با سرمایه گذاری 40 میلیارد دلاری احداث شده است. پروژه انتقال گاز جمهوری آذربایجان به اروپا به ظرفیت 16 میلیارد متر مکعب شامل دو مرحله است که مرحله اول آن موسوم به خط لوله انتقال گاز ترانس آناتولی(تاناپ) به ظرفیت اولیه انتقال 6 میلیارد متر مکعب گاز به بهره برداری رسید.

مرحله دوم آن نیز که ترانس آدریاتیک(تاپ) نامیده می شود، به عنوان بخشی از دالان گازی جنوب، قرار است در اواخر سال 2019 میلادی افتتاح شده و نخستین محموله گاز آذربایجان در اوایل سال 2020 میلادی از طریق این خط لوله به اروپا صادر شود که ظرفیت سالانه آن در مرحله نخست 10 میلیارد متر مکعب خواهد بود.

این خط لوله در خاک ترکیه در دو نقطه اسکی شهیر(مرکز ترکیه) و تراکیا(غرب ترکیه) نقطه خروجی خواهد داشت که منطقه خروجی گاز در اسکی شهیر برای تامین گاز ترکیه در نظر گرفته شده و نقطه خروجی در منطقه تراکیا(استان ادیرنه شهر ایپسالا)، محل اتصال به ادامه طرح به سمت اروپا در خاک یونان خواهد بود.

طول این خط انتقال گاز در مجموع یک هزار و 850 کیلومتر بوده و برای انتقال گاز از طریق آن، هفت ایستگاه تقویت فشار، چهار ایستگاه سنجش و 49 مخزن بزرگ پیش بینی شده و 19 کیلومتر از این خط انتقال نیز از بستر دریای مرمره در غرب ترکیه احداث خواهد شد.

این خط انتقال گاز که 'راه ابریشم انرژی' خوانده شده، بنا به اعلام کارشناسان، بزرگترین پروژه انتقال انرژی قرن نیز محسوب می شود. قرارداد طرح احداث خط لوله گاز ترانس آناتولی در سال 1391 امضا شد ولی عملیات اجرایی این طرح مهم با مشارکت 51 درصدی جمهوری آذربایجان(شرکت سوکار) 30 درصدی

ترکیه(بوتاش)، 12 درصدی شرکت بریتیش پترولیوم و هفت درصدی شرکت های دیگر از شهریور ماه سال 92 آغاز شد. شرکت دولتی سوکار جمهوری آذربایجان مجری این طرح است و شرکت دولتی خطوط لوله نفت و گاز ترکیه(بوتاش) و شرکت سهامی نفت ترکیه(تی.پی.آ.او) شرکای سوکار در اجرای این طرح هستند.

هدف از راه اندازی پروژه تاناپ و تاپ، انتقال 6 میلیارد متر مکعب از گاز جمهوری آذربایجان به بازار داخلی ترکیه و در ادامه صادرات 10 میلیارد متر مکعب گاز باقی مانده از مسیر ترکیه، یونان، آلبانی و ایتالیا به بازار اروپاست.

پیش بینی می شود ظرفیت پروژه تاناپ در سال 2023 به 24 میلیارد متر مکعب و در سال 2026 نیز به 31 میلیارد مترمکعب افزایش یابد.

توافقنامه بین دولتی درباره اجرای طرح خط لوله گازی ترانس آدریاتیک (تاپ) در سال 2013 میلادی میان آلبانی، ایتالیا و یونان امضا شده و با اجرای خط لوله ای به طول 878 کیلومتر قرار است در سال 2020 میلادی مورد بهره برداری قرار گیرد.

منطقه شاه دنیز در 70 کیلومتری باکو در دریای خزر، با 1.2 تریلیون متر مکعب ذخیره گاز اثبات شده، یکی از حوزه های بزرگ گازی جهان به شمار می رود و تامین گاز این خط لوله از این مخزن انجام خواهد شد.

رجب طیب اردوغان رییس جمهوری ترکیه در آیین بهره برداری از خط انتقال گاز تاناپ در استان اسکی شهیر گفت که کشورش با اجرای طرح های انرژی بزرگ از جمله پروژه انتقال گاز ترانس آاناتولی(تاناپ)، به کانون انرژی جهان تبدیل شده است.

وی افزود: در پرتو اجرای این پروژه، ترکیه از یک کشور ترانزیت گاز به کشوری تبدیل شده است که جایگاه و نقشی حساس و ویژه از مرحله تولید تا مصرف نهایی آن دارد. وی بیان کرد: پروژه تاناپ باعث ایجاد امنیت در بازار عرضه گاز و موجب رفاه و ثبات در تمام کشورهای واقع در مسیر این پروژه از دریای خزر تا اروپا خواهد شد.

وی ادامه داد: با بهره برداری از این پروژه، انرژی به جای عامل تنش بودن، به موضوعی برای تقویت همکاری بیش از پیش تبدیل شده است.

رئیس جمهوری ترکیه اظهار کرد: تاناپ آخرین دستاورد چشم انداز مشترک ما و همچنین نویدبخش پروژه های جدیدی است که اجرا خواهیم کرد.

وی خط لوله انتقال گاز ترانس آاناتولی(تاناپ) را جاده ابریشم انرژی خواند و گفت: ثبات اقتصادی و سیاسی 16 سال اخیر ترکیه نقش مهمی در اجرای این پروژه داشته است.

******* طرح های اکتشافی نفت و گاز ترکیه

ترکیه در کنار طرح های انتقال و ترانزیت نفت و گاز، طرح اکتشافی نفت و گاز را نیز در حوزه های داخل کشور و در حریم دریایی خود دنبال می کند.

اوغوزخان آک ینر رئیس مرکز تحقیقات استراتژیک و سیاست ترکیه چندی پیش با اشاره به اقدام ترکیه در راستای اکتشاف منابع جدید گاز طبیعی و نفت در حوزه دریای مدیترانه اعلام کرد: ترکیه با اقدام به اکتشاف منابع هیدروکربن موجود در مدیترانه، مناطقی را که قبرس جنوبی به شکل غیرقانونی و با مشارکت برخی شرکت های آمریکایی، قطری، نروژی و ایتالیایی تصاحب کرده است، به دست خواهد آورد.

دولت ترکیه عملیات اکتشاف در دریاها، سیاه و مدیترانه را به وسیله دو کشتی مجهز به فناوری های بررسی لرزه نگاری بازتابی دو و سه بعدی آغاز کرده است.

ترکیه در بخش ترک نشین قبرس نیز برای اکتشاف نفت و گاز حفاری می کند و گفته می شود که هزینه اکتشاف و استخراج منابع نفت و گاز در آبهای بین المللی مدیترانه بیش از 300 میلیون دلار است.